

Мандруючи багато років тому Тунісом, я насолоджувалася не лише спогляданням міражів Сахари, а й розповідями гіда про деякі тамтешні звичаї. Інформація про оази й поселення племен троглодитів вразила мене не так сильно, як той факт, що в Тунісі часто свекрухи вибирають невісток. Вирішила, що йдеться не про столицю, а про звичаї у віддалених селах, звідки родом міг бути екскурсовод.

Чоловік піднесено розповідав, як туніські матері ходять у хамам і там придивляються до дівчат, вибираючи дружину для сина. Пройти матусин детектор вроди – це лишень, як то кажуть, перший рівень.

– Підходить старша жінка до юної і просить, аби та засилила їй нитку в голку. Якщо дівчина допомогла, то не глуха, не сліпа й добра... Можна брати! – Абдула говорив так пристрасно, що аж подумалося: він переказує історію своєї мами і свого одруження.

Ця розповідь не залишила байдужим жодного учасника екскурсійної групи. А й справді, що – ми пустелі не бачили? А ось уявити себе на місці дівчини під прицілом потенційної майбутньої свекрухи – незвично. Гід запевняв, що в їхньому селі довіра синів до матерів абсолютна. Адже до весілля хлопець не має права бачити навіть обличчя нареченої. У поселеннях глибинки слова “побачив” і “збездечив” – майже синоніми. Тому щастя чи біда сина – в руках матусі.

– А якщо чоловікові не сподобається мамин вибір? – допитувалася я.

З виразу його здивованого обличчя зрозуміла, що такого варіанту не існує. Його мозок не міг розв’язати задачу, бо не розумів її умови.

Звісно, мене це здивувало. Навіть роздратувало. А як же оті всі теорії про хімію кохання? Кажуть, що ми вибираємо партнера за запахом. А тут, виходить, мама має внюхати невістку? А ти, сину, тепер усе життя нюхай мамин вибір!

Так, європейська і східна ментальність так само полярні, як північ і південь на земній кулі. Українська суть емансипованої жінки в мені то випростовувалася, наче трембіта, то згиналася в якусь дугу, як бік кобзи.

У руках я тримала чашку, наповнену чаєм каркаде. Хлопчик-бедуїн, який приніс той чай, запропонував присісти біля нього на бетонний бордюр. І ось ще одна відмінність між нами: моя п’ята точка не була готовою до високої температури туніських поверхонь, нагрітих сонцем. Присіла – і обпекла собі ту романтичну частину тіла, на яку завжди шукаю пригод. Стрес зазвичай сприяє появі в мене свіжих думок, тож я подивилася на все під іншим кутом. До того ж прийняла те, що сталося, як спокуту, бо подумки вже засуджувала туніських матерів. Це спричинило якісь нові реакції в організмі, а відповідно, й умовиводи.

“А втім, їхні шлюби набагато міцніші, ніж європейські. То що? Переможців не судять? Однак чи щасливі вони в тих союзах?” – подумала я й пішла знову мучити екскурсовода.

– Я люблю свою дружину, бо мама мені вибрала найкращу! Я мамі кажу: ти її вибрала, тепер не жалійся на неї! – реготав Абдула.

– У вас одна дружина? – не поскупилася я на те дурне запитання, що його найчастіше ставлять наші люди мусульманам.

– Я можу мати чотири законні дружини. Але... Одна жінка – одна теща. Чотири жінки – це чотири тещі! Навіщо мені чотири проблеми? – знову зареготав чоловік.

Поставила себе на місце невістки його мами – якби я на весіллі вперше побачила чоловіка, з яким маю зачати дітей і прожити все життя. Не уявлялося.

Є речі, що їх важко збагнути. Вони поза нашим звичним сприйняттям буття й окреслені чужою культурою. Те, чого не розумієш, можна просто прийняти.

Екскурсовода, мабуть, глибоко зачепив збентежений вираз мого обличчя. Він повільно обтріпав з рукава сорочки пісок, що його щедро насипав пустельний вітер. Разом із тим піском відпав і жартівливий тон, яким гід піднімав усім настрої. Він подивився в далечінь, тоді мені у вічі й промовив:

– Розумієте, мусульманин бере не лише жінку. Він одружується на всій її родині. Отож треба буде відвідувати всі дні народження, весілля й похорони родичів дружини. Це дорого. Помножьте це на чотири. А ще й мої родичі в цьому списку.

Чоловік говорив про родинні зв'язки з великою шаною. Я згадала, скільки моїх знайомих посварені зі своїми родичами й не хотіли би з ними “на один гектар поля сісти”. А втім... Для них так дешевше. Не треба купувати подарунки й вітати зі святами.

Потім гід ще довго розповідав мені про його обов'язки перед мамою, сестрами та тещею в разі втрати ними годувальника сім'ї. А й справді... Якщо помножити ще й це на чотири, то кому під силу така відповідальність? Якось так сумно стало.

І тут мене розсмішила моя здатність до емпатії. Тому що насправду почала співчувати Абдулі через те, що йому не світять ще три додаткові дружини. Бідний-бідний... А потім подумала: “Як добре, що я вже навчилася не слідувати за емоціями”.

У співчутливому серці, якщо воно не дружить із рацією, немає нічого путнього. Іноді воно заважає розгледіти картину в цілому й легко стає на бік того, хто промовляє емоційно.

Немає нічого дивного, що згодом той гід присів мені на вуха. Це в мене змалку, зі шкільної парті. Вчителі, коли пояснювали тему, чомусь постійно тримали поглядом мене. Те саме відбувалося в університеті під час лекцій, де були зібрані три-чотири групи. Підозрюю, що моя здатність занурюватися у власні думки з мудрим виразом обличчя вводила викладачів в оману й підіймала їм самооцінку. Вони гадали, що це їхні розповіді так сильно привертали мою увагу...

Мабуть, те саме вмотивувало й екскурсовода, хоча на початку розмови я цікавилася по-справжньому.

Далі ламаною англійською Абдула взявся запевняти мене, що ніхто з його знайомих і родичів не має чотирьох дружин. Пояснював, що про кожну дружину треба дбати. Що таке благо доступне лише багатим шейхам. Сказавши це, він якось дивно почав оглядати мене знизу вгору. А потім запитав, чи я заміжня. Мабуть, уявив себе шейхом...

Тим часом я подумки була вже десь далеко. У моїй голові крутилося:

1. Якби я була незаміжньою і закохалася в нього, то що б на це сказала його мама?
2. Що я пояснила б собі? Адже з погляду мусульманства цей чоловік доступний, але в християнстві це був би перелюб, бо він одружений.
3. Виходить, тут сім'ї також починаються з любови. Однак не між чоловіком і жінкою. Це любов з першої бані... між свекрухою і невісткою!

Отакі рефлексії...

Дорогою до готелю я мимовільно підслухала діалог двох туристок, яких також зачепила за живе розповідь гіда. Вони сиділи через два крісла позаду мене.

– Єщщо чево! Нравіцца єво маме! Плевала я на нейо с... да, с криши нашей многаэтажкі!

– Как харашо, што ми в Аренбургє раділись, а не в Тунісе! Ми – хрістіане! – зауважила її подруга.

– Ну і слава Богу! Да пошла она... Я сваей в глаза сказала! Ана прішла в мой дом і гаваріт: “В доме не убрано. Памочь тебе убрать?”

– А ти ей што? – зацікавилася сусідка по сидінню.

– А я ей: “Ну да... Свінья грязь везде найдьот”.

Дві московитки розсміялися. А в мені здригнулася матір сина. “Назвала свою свекруху свинею... Але ж і та вліпила критику в очі! Яке їхало, таке й здибало! Ні свекруха, ні невістка не добирали слова” – подумала я.

На мить уявила, що моя майбутня невістка так би сказала про мене. Що ж я маю робити і що в жодному разі не робити, щоб уникнути колись такого?

Тоді я ще лише вчилася пальпувати власне его. Це були початки народження мого критичного мислення як уміння розгледіти причинно-наслідкові зв'язки. Я тоді орудувала цією новою зброєю так, як мавпа гранатою. Однак спроби аналізу ситуацій уже були!

Саме в Тунісі я вперше замислилася над питанням стосунків між свекрухами й невістками. І з того часу ця тема мене вже не відпускала.

Я люблю подорожувати. Це, мабуть, одна з граней сенсу мого життя. Насправді кожна відвідана мною країна залишала в душі не лише яскраві спогади, а ще й відкриття якихось досі не звіданих мною явищ Усесвіту.

Так-от, попри все прекрасне, що я побачила, Туніс ніби прошепотів мені: колись ти станеш свекрухою. “Чи не зарано я думаю про це?” – запитувала себе, дивлячись, як бавиться мій син у піску.

На цій думці відчула тонкий відголосок болю. Ось він! Він з'явився, бо нагадує, що я колись маю відпустити найцінніше! Доведеться віддати сина в обійми якоїсь жінки... Ой мамо рідна! От плакаєш, ростиш понад двадцять років, а потім одного дня прийде якась ВОНА, поведе бровою – і все! Так само, як я свого часу...

Як швидко біжать роки! Вчора – в пелюшках, нині – школяр, а завтра скаже: “Мамо, я одружуюся”. Хіба не так?

“Зараз, коли він малий і немає реальної загрози, це здається простим. Але якби все було так легко, то родини не потопали б у трясовині ревностів і змагань між свекрухами та невістками. На скільки балів я здам цей іспит?” – міркувала я.

Раптом мене осяяло. Щойно народивши, мама сина може зробити собі психологічну установку: визнати, що на цій планеті вже є або ось-ось народиться якась дівчинка і що Всевишній бачить у цих дітках пару.

Отже, морально треба готуватися до одруження сина від того дня, коли його народила!

ЗАЗДАЛЕГІДЬ, ЩОБ НЕ ЗНЕНАЦЬКА

Тоді я ще нічого не знала про своє майбутнє покликання писати книжки. Так часто буває: на шляху наших місій спочатку ми відчуваємо лише цікавість до тих питань, що потім будуть нами опановані.

Просто коли Господь натякає нам на покликання, то не показує весь шлях. А ніби припіднімає фіранку, щоб ти розгледів лише кілька кроків наперед. Якби ми бачили фініш, то навіщо нам довіра до Бога? А так ідеш, відчуваєш, перевіряєш пульс твоєї віри. Шукаєш знаки. І серце так калатає. Ага! Отже, я на своїй дорозі!

Мене саму дивувало те, що тема свекрух і невісток так турбує мою душу. І аж тепер я розумію: душа знала наперед.

Тож дійшла висновку:

якщо не поставити собі правильну установку, то кохання сина може застати матір зненацька і її психіка в парі з інстинктами танцюватиме бойовий гопак!

А й справді... Є два робочі прислівники, правильне використання яких дає добрий результат. Це "заздалегідь" і "зненацька". Про все треба думати заздалегідь, щоб потім воно тебе не застало зненацька.

І взагалі – думати! Інакше можна не вписатися в поворот і влупитися головою об якийсь гострий кут власного егоцентризму.

Здатність користуватися досвідом, мислити, передбачати, знаходити сенс у діях – це інструменти осмислення.

А ВОНИ...

Потім я ще довго згадувала й думала про те, скільки цікавої інформації почерпнула в несподіваному місці з уст туніського чоловіка.

– А мій наймолодший брат вчився в європейському університеті. Там він познайомився з майбутньою дружиною. До того вона не ходила в хіджабі. Мої батьки були збентежені. У нас так не годиться.

– І що було далі? – моя цікавість лізла через усі шпарини.

– Порадившись, мої батьки прийняли іноземку в сім'ю. Тепер наша Наташа – як ще одна донька моєї мами і тата. Але...

Абдула підніс руку до рота і замовк. Мабуть, вагався, чи розповідати мені далі. Я вирішила йому допомогти в цьому.

– Як потім склалося життя вашого брата і його дружини?

– Коли народився первісток, вони поїхали на батьківщину Наташі. Хотіли показати бабусі й дідусеві онука. Але теща запитала в Наташі: "Чому ти вийшла за того араба? Хіба не було кращих хлопців?" Теща мого брата не знала, що він вивчав в університеті російську мову. Був великий конфлікт... По-перше, ні я, ні жоден з моїх родичів не вважаємо себе арабами. Чомусь у світі заведено всіх мусульман називати арабами. Але це не так...

– Я розумію. І нас, українців, часто називають "рашен", – я зауважила, що дещо в нас з Абдулою є спільне. Але чоловік не слухав, він був занурений у свій біль, у щось накипіле.

– А по-друге, якби й так – ми прийняли Наташу як рідну, а вони...